

STARI ZAGREB

GJURO PERETTI.

260

STARI ZAGREB

USPOMENE NA ONAJ ZAGREB, KOJI NESTAJE
I KOJEG VIŠE NEMA

ZAGREB 1936.

SVA PRAVA PRIDRŽANA

Naklada: Gjuro Peretti, Zagreb, Opatovina 29.

Tisak: L. Janzon, Zagreb, Gundulićeva ul. 35.

Predgovor.

Od historijskih spomenika našeg Starog Zagreba ostalo je veoma malo ili ništa. — U nekoliko zadnjih decenija mnogo je toga porušeno i odstranjeno, što je još i danas moglo stajati kao spomenik na davna i slavna vremena našeg dragog Zagreba. — Ova činjenica potakla me je, da se onaj Zagreb kojeg više nema, kao i onaj koji nam pomalo no tim sigurnije nestaje, sačuva u zbirci slika i nadam se, da će ovu odluku svaki dobar Zagrebčan i Hrvat pozdraviti sa veseljem.

Nastojao sam u kratkom opisu istaći sve ono što je za ljubitelja Starog Zagreba od važnosti, pa ako je kojim slučajem u opisu što izostalo, objasniti će to dragom štovatelju opisi kod slika.

Sastavljajući opis i povijest Starog Zagreba, poslužio sam se djelima Tkalčića, Klaića i prof. Szabo.

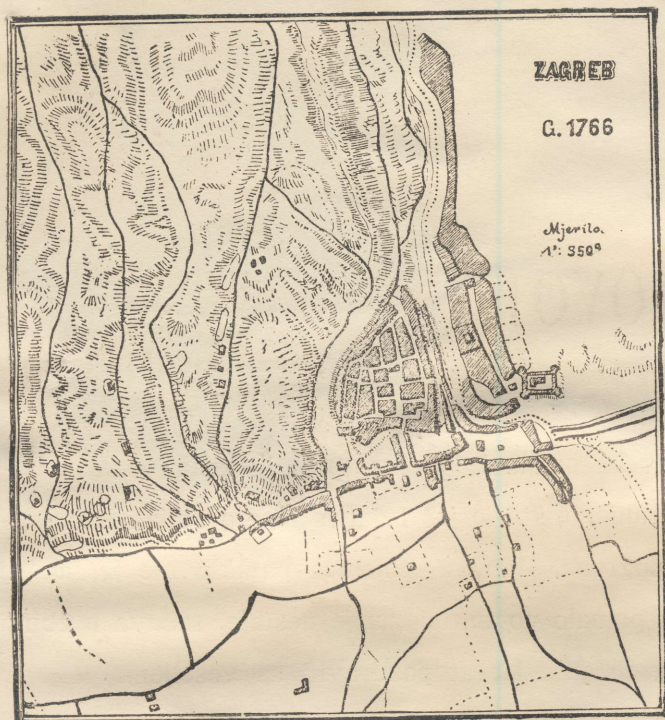
Velike i karakteristične su riječi našeg najboljeg poznavaoца Starog Zagreba, g. prof. Gjura Szabo, gdje kaže u »Narodnoj starini« svez. 10. na strani 27 — »Čini se da je kod nas već nekako djelovala blizina Orijenta. — Orijentalac rado stvara, a vrlo nerado uzdržava, a pogotovo slabo mari za privatne građevine: dok ide ide, kad ne ide neka propadne, pa stvaraj novo. — Tu se u neku ruku pokazuje još donekle ostatak orijentalnog nomadstva«.

U izboru većeg dijela slika išao mi je na ruku gosp. prof. Szabo, te mu na ovome mjestu od srca zahvaljujem.

Gjuro Peretti.

U Zagrebu, mjeseca travnja 1936.

Grad Zagreb god. 1766.

Kako se vidi od donjega grada bilo je veoma malo, skoro ništa. — Izgradjena bila je Harmica, dio Petrinjske ulice, Ilica do Mesničke ulice, a samo južna strana Ilice do današnjega Pejačevićevog trga. — Osim toga malen komad Frankopanske, bivša Margaretska ulica, dio Vlaške ulice i Nova Ves. Crne, uske crte predstavljaju staze a cijeli medjuprostor bio je neizgradjen. — Cijeli život Zagreba u ovim godinama, bio je usredotočen u Gornjemu gradu i na Kaptolu.

Grad Zagreb god. 1892.

Ako usporedimo oba nacrti, opažamo silan razvitak donjega grada u vremenu od 126 godina. — Iz malene naseobine oko Kaptola i Griča postao je današnji kulturni centar svih Hrvata. Iztočkani dijelovi, jesu tada još neizgradjeni predjeli grada.

Zagreb god. 1780. Mnogi objekti, koji su niže opisani, jasno se vide na ovoj slici.

Stari Zagreb

Stari Zagreb nastao je na dvijema brežuljcima, odijeljenima potokom Medveščakom. — Predjel na lijevoj obali toga potoka pripao je darovanjem kralja Ladislava biskupiji i istovremeno utemeljenom Kaptolu (god. 1093—1095.). — Ovaj dio imade se smatrati starijim, a mogao se je i brže i laglje razvijati uz biskupsko sijelo, stolnu crkvu i Kaptol.

Na desnoj obali potoka nastala je na ubavom brdašcu posebna naseobina koja se već spominje u jednoj listini kralja Emerika god. 1201. — Obe naseobine razoriše i popališe Tatari prigodom svoje provale u Hrvatsku g. 1242.

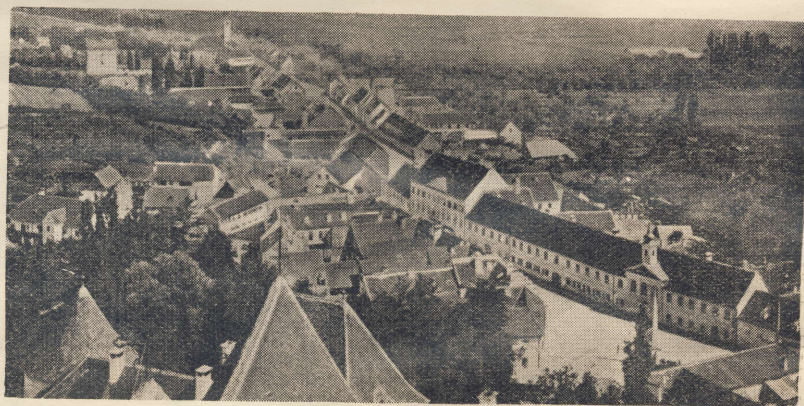
Pod imenom »Zagreb« razumijevao se je u staro doba uvijek biskupski i kaptolski grad, a naseobina do ovoga, naziva se u sredovječnim listama obično »Grič«, a na gradskom pečatu čita se »Communitas de monte Graci« (Gradeč).

Ova naseobina morala je već sredinom XIII. vijeka biti dosta napućena, kada ju je kralj Bela IV., 16. studena 1242. uzvisio na slobodan kraljevski grad. — Time bijahu građani oprošteni od plaćanja mitnice po cijeloj kraljevini, mogli su slobodno raspolagati svojom imovinom, a sudio im jedino gradski sudac, kojega su mogli sami birati i skinuti. — Proti osudi gradskog suca prizivalo se je na kraljevski sud, na koji gradskog suca nije mogao pozivati niti ban, već jedino kraljev tovarnik. — Ovo pravo potvrdi gradu posebnom poveljom kralj Karlo Roberto god. 1325., njegov sin Ljudevit god. 1379., kralj Sigismund god. 1391. i kraljica Marija iste godine.

Za dobivene povlastice obvezali su se građani kralju Beli IV. da će grad opasati čvrstim zidom i braniti ga proti neprijatelju, a god. 1266. spominje se grad kao valjano utvrđen i obzidan.

Panorama starog Zagreba oko god. 1860. Pogled prema sjeveru sa mjesta, gdje se danas otprilike nalazi Isusovačka crkva u Palmotićevoj ulici

Pogled sa stare katedrale na Vlačku ulicu i istočni dio grada.

Vlačka ulica u XIX. vijeku. — Gdje se nalaze dvije kuće u sredini, probijena je današnja Palmotićeva ulica. — Lijevo u pozadini orfanotrofij.

*Dio stare historijske „Nove vesi“,
koji još i danas ovako izgleda.*

*Stara katedrala sa kulama, utvrdom i vijećnicom god. 1861.
Odmah upada u oči, kako je crkva sa kulama činila neobičan sklad i jedinstvenu cjelinu.*

GRADSKI ZID bio je providjen kulama. — Jedna je stajala na kraju VISOKE ULICE (danas Kraljev dvor), jedna na kraju MLETAČKE ULICE, gdje se ista još i danas nalazi u palači grofa Jelačića, Demetrova ulica 7, zatim jedna na uglu današnjeg dječjeg igrališta na GRIČU i STROSMAJEROVOM ŠETALIŠTU, jedna na Vrazovom šetalištu današnji »POPOV TORANJ«, osim toga još kula kraj KAMENITIH VRATA i kula na DVERCIMA, današnji LOTRŠČAK.

Stara kaptolska vijećnica god. 1861. Ova zgrada stajala je na mjestu, gdje je do prije nekoliko godina bila ribarnica. — Porušena je god. 1863.

GRADSKA VRATA bila su u svemu četvera. MESNIČKA VRATA na mjestu gdje se iz Mesničke ulice silazi u Tuškanac, KAMENITA VRATA, koja još i danas postoje, NOVA ili POLJSKA VRATA na kraju današnje Opatičke ulice, između pučke škole i financijalne zgrade i MALA VRATA zvane »SIROVE DVERCE« kraj Lotrščaka na Štrosmajerovom šetalištu. — Pred vratima bile su iskopane grabe, koje bihahu takodjer učvršćene pletrom i podnicama, a iznad njih bili su drveni mostovi, koji su se mogli dignuti.

Pred vratima stajale su izvan gradskog zida posebne male kule zvane »HABERNIK« za stražare, koji su imali zadaću da najave prijeteću pogibelj navale sa trubljom ili zvonom, a kasnije i hitcem iz puške. — Na današnjem Jelačićevom trgu bila je osim toga još jedna zidana kula.

Portal na utvrdama pred katedralom, porušen god. 1906.

Kaptolske kule sa sjevera. — Zgrada izmedju obe kule bijaše u staro doba mrtvačnica.

Katedrala sa nadbiskupskim dvorom oko god. 1878. gledana iz današnje Jurišićeve ulice.

Ključeve gradskih vrata čuvali su građani sami, i to oni, koji su kraj vrata stanovali. — Zvonce »Lotrščakom« davao se je znak, da se zatvaraju sva vrata.

Pravo nadziranja gradske tvrđje pripadalo je gradskom kapetanu. — Ovaj se je imao brinuti za streljivo i obrambene sprave, morao je nadzirati čuvare i braniti tvrđjavu za vrijeme opsade. — Njemu bijaše podređen kastelan ili prokulab, koji je imao uređivati stražu, paziti da se vrata noću zatvaraju i jutrom otvaraju i paziti dali stražari noću obilaze gradom. — On je bio ujedno i tamničar. — Neposredni zapovjednik straže bio je nadzornik straža.

Unutar gradskih zidina bile su iste ulice koje nalazimo i danas u gornjem gradu sa malim promjenama. Između ovih ulica stajale su kuće u hrpama, kao otoci (insulae). Izvan gradskih zidina spominje se NJEMAČKA ili ŠOŠTARSKA ULICA (današnji donji dio ulice Pavla Radića i sjeverna strana Jelačićevog trga), te NOVA VILLA (današnja Ilica).

Pogled na Kaptol, Franjevački samostan i Gornji grad sa tornja katedrale.

Zagreb bio je jedna od glavnih trgovačkih točaka u zemlji. Sa strane Jadranskog mora dovažala se je sol i ulje, a u susjedne pokrajine izvažalo se je žito i vino. Mjera i vaga zagrebačka važila je za cijelu zemlju sve do XIII. vijeka.

Kako je grad Grič bio obzidan sa jedne strane, utvrdio se je na drugoj strani i kaptolski grad. U početku sa drvenom utvrdom, koja bijaše tek kasnije za vrijeme turskih provala god. 1513. zamjenjena sa zidom. U isto vrijeme obzidana je posebno i stolna crkva. Kaptolska tvrđja imala je dvojna vrata. Na jugu prema Bakačevoj ulici BAKAČEVA VRATA i jedna na sjeveru prema Novoj vesi. Osim toga i dvojna mala vratašca za pješake, i to jedna na Dolcu prema ulici Podzidom, a druga u sredini današnje Skalinske ulice. Sva ova vrata porušena su u novije doba, oko god. 1859—1876., a od utvrdnog zida i danas se još vide ostatci.

Pred utvrdom biskupskog i kaptolskog grada bile su naseobine VLAŠKO SELO (Vlaška ulica) i LIJEPA VES ili Nova ves, koje istina dosta izmjenjene postoje još i danas.

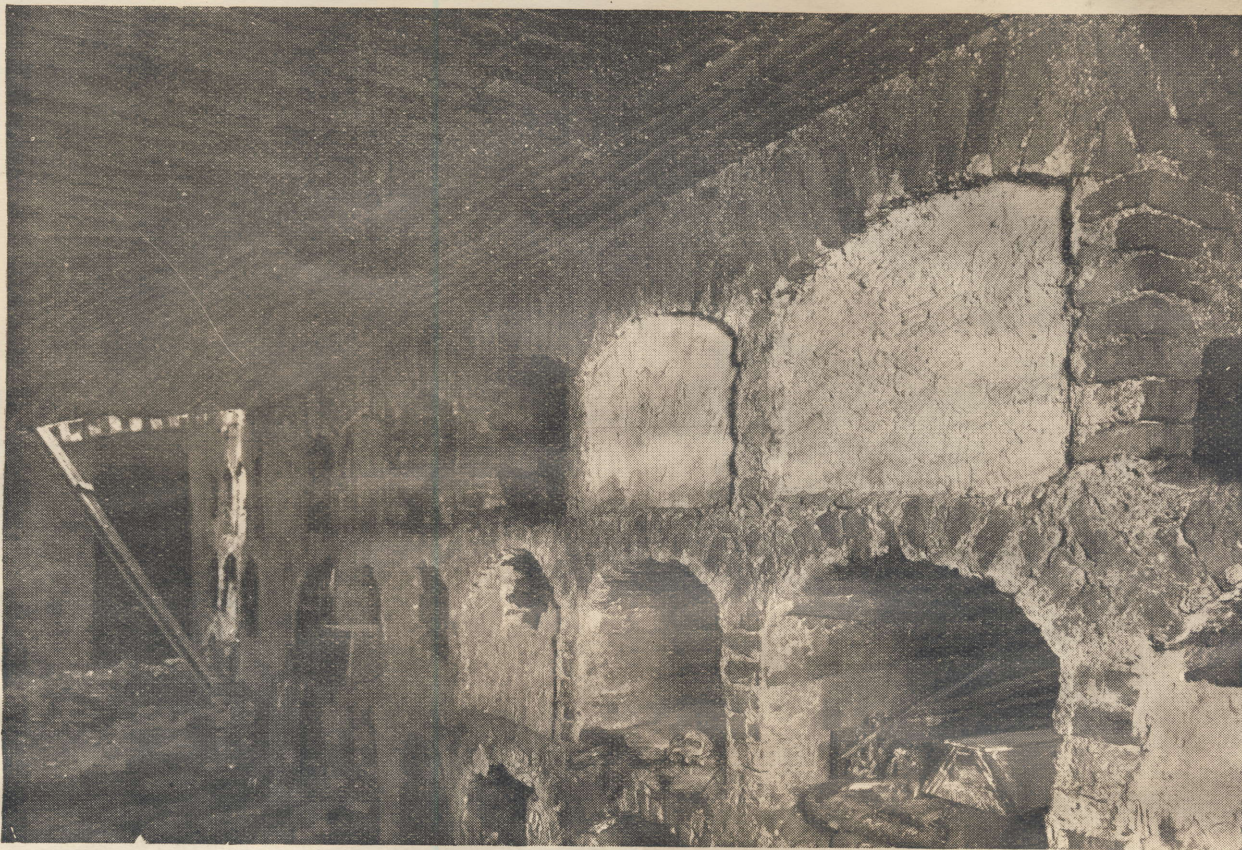

Dolac oko god. 1910. — Pogled prema Jelačićevom trgu i stubama koje su vodile u ulicu Pod zidom.

VLAŠKA ULICA je prastara naseobina i postojala je još prije utemeljenja biskupije. Ime ulice potiče od tuda, što su prvi naseljenici bili latini (vlasi).

Dolac oko g. 1910. Kuća u pozadini, desno bila je kuća protonotara Plemića i grofova Patačića i na tome mjestu je u staro doba stajao cistercijski samostan.

Katakombe i grobnice ispod starog cistercijskog samostana na Dolcu, iskopane kad se je izgradjivala nova tržnica.

NOVU VES naselio je Kaptol oko god. 1344. Prije toga vremena bilo je tu samo nekoliko mlinova, a ostalo zemljište bilo je slabo ili nikako napućeno. Kaptol odlući učiniti iz Nove vesi slobodnu općinu, a općinari morali su obavljati stražarsku i obranbenu službu.

Sve tri u staro doba u Zagrebu postojeće općine, spojene su tek god. 1850. u jednu političku općinu slobodnog i kraljevskog glavnog grada Zagreba.

PRVOSTOLNA CRKVA počela se je graditi već početkom XII. vijeka, a bila je gotova početkom XIII. vijeka, kada ju je god. 1217. kralj Andrija II. prolazeć kroz Zagreb sa križarskom vojskom u Palestinu, dao svećanim obredom posvetiti. Katedrala stradala je kroz stoljeća veoma mnogo od rata, požara i potresa, pa je već god. 1242. bila orobljena i popaljena prigodom provale Tatara u

Katakombe i grobnice ispod starog cistercijskog samostana.

Sjeverni dio Dolca i početak ulice Opatovina oko god. 1910. — U kući sa širokom vežom, lijevo, bila je oko 300 godina lje-karna sv. Marije.

Zagreb. Prvostolna crkva prvobitno građena u romanskom slogu, nastradav tečajem vremena mnogo puta i popravljana često puta po nevještim majstorima, izgubi dosta od svojeg prvobitnog lika, pa radi toga odredi nadbiskup kardinal Josip Mihalović u sporazumu sa Kaptolom god. 1878. da se posvema obnovi prema prvobitnoj osnovi, a taj posao povjeri bečkom graditelju Friedrichu barunu Schmidtu. Prema nacrtima ovoga graditelja započela je gradnja 1. prosinca 1879., a provadjao je gradnju graditelj Herman Bolé. Već je gradnja godinu dana trajala, kad uzdrma 9. studenog 1880. grozan potres grad Zagreb i okolicu, a kod toga i stolna crkva opet vrlo nastrada. Gradnja nastavljena je u posve izmjenjenoj osnovi i bila je dovršena god. 1895. a stajala je oko 800.000.— fo-

„Pod Zidom“ — ostatak Kaptolskih bedema oko god. 1910. U pozadini vidi se znamenita zagrebačka gostionica „k' crnom mačku“.

„Pod Zidom“ gledano sa Splavnice. — Iznad krovova vidi se vršak znamenite „Patačićeve kule“.

rinti. Tom prilikom odstranjen je velik broj najdragocijenijih ukrasa iz unutarnjosti katedrale, jer da navodno nijesu bile u skladu sa gotskim slogom. Pod crkvom nalazi se grobnica gdje su pokopani zagrebački biskupi i nadbiskupi, a osim ovih i kosti hrvatskih mučenika Zrinjskog i Frankopana te kosti Eugena Kvaternika.

Stolna crva bila je opasana kulama i zidovima, pa je nakon dovršetka crkve bila porušena. Bakačeva kula sa čitavim zapadnim zidom. Stara katedrala sa zidovima i kulama činila je jedan neobičan sklad i jedinstvenu cjelinu.

NADBISKUPSKI DVOR nastao je sigurno u isto vrijeme kada i stolna crkva. Iza dvora nalazi se krasan vrt, opasan zidom, a prije bio je tamo ribnjak koji se spominje već u listinama XIII. vijeka, a oko god. 1820. pretvorio ga je biskup Alagović u perivoj. Poznato je iz zapisaka XIII. vijeka, da je biskup Stjepan II. Baboneg, vrativši se poslije tatarske provale u Zagreb, dao odmah kraj ruševina stolne crkve sagraditi CRKVICU SV. STJEPANA PRVOMUČENIKA, koja se još i danas nalazi unutar zidina nadbiskupskog dvora. Crkvice građena je oko g. 1243. u lijepom gotskom slogu.

God. 1645. bila je sagradjena KAPTOLSKA VIJEĆNICA koje na žalost danas više nema. Vijećnica bila je jedna od najljepših gradjevina XVII. vijeka i stajala je na Kaptolu sve do god. 1876. na mjestu gdje je do prije par godina bila ribarnica. Porušena je iz nerazumijevanja za ovako vrijednu starinsku gradevinu. Nedaleko od nje podignut je po graditelju Boléu god. 1878. KIP SV. MARIJE, koji tamo još i danas stoji.

Nekoliko KANONIČKIH KURIJA na Kaptolu takodjer su starije gradjevine, tako kurija prepošta kuća br. 7, koja potječe iz XVI. vijeka, a ogradu pred kurijom sagradio je graditelj Felbinger. U kući br. 17 stanovao je kanonik lektor, pa ova zgrada potječe iz XVII. vijeka. God. 1710. sagradio je kanonik kantor Tomo Kovačević kuriju, kuća br. 8, koja ujedno važi kao jedna od najljepših kurija na Kaptolu. Oko god. 1689. sagradio je kanonik Ivan Znika kuriju na Kaptolu br. 28, koja na dvorišnom zidu i danas posjeduje natpis.

*Splavnica oko g. 1910. — Ulica, koja je sa Jelačićevo-
trga vodila u ulicu Pod Zidom, uz neke pregradnje po-
stoji još i danas. — U pozadini vidi se poznata „Pata-
čićeve kula“ i toranj crkve sv. Marije.*

Na mjestu gdje se danas nalazi NADBISKUPSKO SJEMENIŠTE na Kaptolu stajala je oko god. 1578. kurija kanonika Franje Filipovića, kojega su zarobili Turci kod Ivanića. Kako se Filipović nije mogao otkupiti, poturčio se je. Sramota koju je tim svojim činom Filipović nanio crkvi bijaše ve-
lika, i biskup Juraj Drašković dade stoga njegovu kuću crno oličiti. U ovu kuću smjesti bogosloviju,
a po crnoj boji bude bogoslovija prozvana »CRNA ŠKOLA«, kako ju narod i danas zove. Biskup Vr-
hovec proširio je god. 1827. sjemenište, a svoj današnji oblik dobila je zgrada prigradnjom god. 1886.

Postanak SAMOSTANA I CRKVE SV. FRANJE datira još iz XIII. vijeka. Predaja kaže, da
je sv. Franjo vraćajući se iz Sirije sa fratrom Illuminatom god. 1212. boravio neko vrijeme u Za-
grebu, nastaniv se kod plemenite udove Kate Galović. Priča se nadalje da je sv. Franjo udovoljio

*„Brusari“ pod Zidom, koji su
imali svoj „štand“ uza stube,
koje su vodile na stari Dolac.*

„Pod zidom“ i Dolac oko god. 1895. — Nova katedrala nalazi se u završetku. Između kuća teče otvoren potok dolazeći iz bivšeg „Potoka“ današnje Tkalčičeve ulice.

molbi udove i odaslao ovamo god. 1222. kustosa Grgu i fratra Ortolsa. Ovima je udova Galović poklonila svoju kuću, gdje su oni osnovali samostan. Iz ukusnog sloga presbiterija moglo se je zaključiti da gradnja potječe iz druge polovine XIII. vijeka kada je gotika najbolje cvala. U povijesti spominje se franjevački samostan god. 1323. Crkva i samostan postradali su tekom vremena često puta, pa je dapače 29. ožujka 1645. sve potpuno izgorilo. Mnogi dobrotvori priskočili su u pomoć, i za kratko vrijeme bila je crkva i samostan opet popravljen i uredjen. Od potresa god. 1880. postradala je crkva i samostan ponovno, a toranj bio je tako raspucan, da se je morao dati odstraniti zbog opasnosti da se ne sruši. Nacrte za popravak i obnovu izradi graditelj H. Bolé, te se je tada pristupilo obnovi u prvobitnom gotskom slogu. Izvana sa kaptolske strane sagrađena je gotska kapelica Propetoga Isusa.

Piljarice starog Zagreba priredjuju robu za prodaju na pijaci.

God. 1098. osnovan je red CISTERCITA prema regulama reda sv. Benedikta i prvi svoj samostan u Hrvatskoj imali su u Topuskom, a poslije još istog stoljeća imali su mali samostan blizu Vrapča. God. 1315. preseliše se Cisterciti otuda u Zagreb, gdje si sagradiše samostan do kapele sv. Marije na DOLCU, koju je podigao Petar arcidjakon katedralni. Radi turskih nasrtaja na ove krajeve, izseliše se Cisterciti pod konac XV. vijeka iz Zagreba, te napustiše crkvu i samostan. CRKVA SV. MARIJE bila je malena, pa stoga bude god. 1740. povećana na njenu današnju veličinu. Za potresa god. 1880. nije postradala, pa je stoga, dok je katedrala bila popravljana i gradjena, služila za službu prvostolne crkve. Nekoji misle da su bivše kule na Dolcu, koje su god. 1925. porušene i morale ustupiti mjesto novoj tržnici, bile dio cistercitskog samostana, no utvrđeno je prema L. Lašzowskom da je tamo nekada bio taj samostan, a dvorac bio je god. 1690. sagradjen po protonotaru Gjuri Plemiću. Kasnije došao je isti u posjed obitelji grofova Patačića. Od starog DOLCA i ulice PODZIDOM nije ostalo ništa, a na tome mjestu stoji danas nova tržnica. Kod rušenja Dolca god. 1925. pronadjene su KATAKOMBE i čitavo groblje pod zemljom. Nezna se kako su stari ovi hodnici, no sigurno je da su postojali već prije više stoljeća.

U starom Zagrebu znamenita ulica „Potok“, kojom je tekao u historiji Zagreba toliko opisani, širok potok „Medveščak“ ili „Cirkvenica“. — Danas je potok presvodjen a ulica je dobila ime Tkalčičeva ulica.

Na OPATOVINI br. 7 osnovana je god. 1599. ljekarna sv. Marije u kojoj kući je bila sve do god. 1920., dakle punih 311 godina, kada je morala učiniti mjesto regulaciji Dolca.

Gledajući ZVONARNICU, koja je još do nedavno bila u Zvonarničkoj ulici br. 3, vidimo i sada, da je nekada morala biti crkva, a bila je svojina zagrebačkog Kaptola. Zagrebački biskup Prodan sagradio je god. 1181. do 1185. tik Kaptola, samostan sa crkvom za Templare ili Božjake. Ovaj red bio je utemeljen god. 1118. u Jeruzalemu, a već pola vijeka kasnije imao je svoje samostane i posjede u Hrvatskoj. Kada je god. 1313. templarski red ukinut, preuze biskup Augustin Kazotić upravu ovih dobara. Ostatci zagrebačkog božjačkog samostana i crkve imali su se prema tome tražiti u Zvonarnici. Od god. 1457. nalazila se je u ovoj zgradi lijevaonica zvonova. Meštar Degen salio je u njoj krasno veliko zvono »Sv. Trojstva« sadašnje katedrale. Iza Degena bio je vlasnik Zvonarnice Koch, zatim Majer a od god. 1904. do 1911. radio je tamo majstor Ivan Lebiš. Od god. 1912. do

*Noćni motiv iz starog „Potoka“, danas
svršetak Tkalcčeve ulice, kod kaptolske
škole.*

*Jedna od preostalih starih kaptolskih kula nalazi
se još i danas na Kaptolu u vrtu kuće broj 15*

1919. bio je u Zvonarnici Antun Blazina, dok se
iza toga vremena u samoj Zvonarnici nije ozbiljno
radilo. Ova zgrada porušena je koncem god. 1935.

Zgrada u kojoj se danas nalazi Divizijski
sud u NOVOJ VESI br. 16, sagrađena je god.

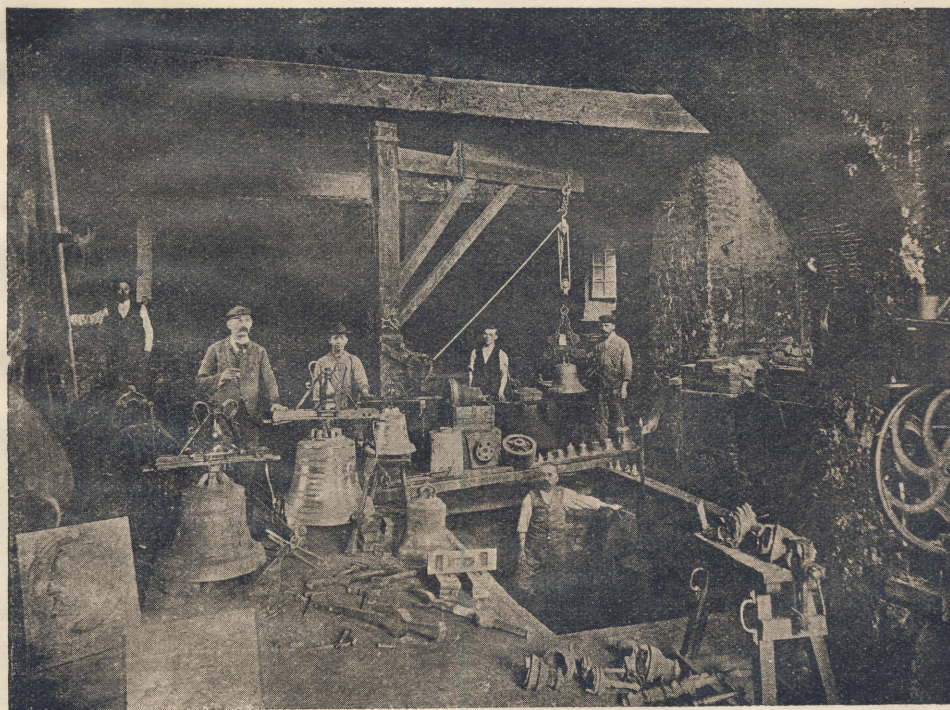
Motiv iz stare Kožarske ulice, danas već porušeno.

Stara Zvonarnica oko god. 1900. — U XII. vijeku bila je ova zgrada crkva. — Zvonarnica porušena je koncem prošle godine.

1781. za vojničku bolnicu. Kada je bolnica god. 1856. premještena u Vlašku ulicu, služila je zgrada za vojarnu, a kasnije za kadetsku školu do god. 1881. kada je ista bila premještena u Karlovac, jer je ova zgrada teško stradala od potresa god. 1880. Iza popravka bude određena za c. i kr. vojnički sud, dok se danas u njoj nalazi Divizijski vojni sud i uze.

Kada je zagrebački Kaptol god. 1344. naselio Novu ves, osnovana je tamo i posebna župa, kojoj Ivan arcidjakon Gorički o svom trošku sagradi crkvu. Bila je to malena crkvice koja je posto-

Unutrašnjost zvonarnice oko god. 1902. — Na slici se vide tadašnji vlasnik Ivan Lebiš, kasniji vlasnik Antun Blazina (desno kraj zvona) i sadanji vlasnik nove ljevaonice Kvirin Lebiš.

Zvonarnička ulica oko god. 1900.

jala do početka XVIII. vijeka. Današnju župnu crkvu SV. IVANA sagradio je o svom trošku župnik Mihalj Sinković. Crkva je posvećena god. 1803. Gradjena je u jednostavnom slogu, a oko crkve uređio je oko god. 1890. župnik kanonik Ignjat Švec lijepe cvjetnjake i nasade. U crkvi nalazi se također i grobnica u koju se može ući izvana, a interesantno je da se u njoj nalazi lješina, koja kroz 100 godina nije istrunula, već se je samo izsušila.

Kako nam je poznato sjeverna strana današnjeg JELAČIĆEVOG TRGA bila je već u XIII. vijeku naseljena pod imenom ŠOŠTARSKE ili NJEMAČKE ULICE. U ono najstarije doba po svoj

Crkva sv. Ivana u Novoj vesi.

prilici nije niti bilo trga. Kada je taj postao, zvao se MANDUŠEVAC po vrelu koje se je tamo nalazilo, a kasnije HARMICA, jer se je tamo nalazila tridesetnica (carinara). Ova bila je smještena na mjestu gdje se danas nalazi kuća br. 2. Sadašnje ime dobio je trg god. 1850. zaključkom gradskog zastupstva u spomen bana Josipa grofa Jelačića Bužimskog. Još god. 1828. bila je na mjestu gdje se danas nalazi palača Milinov, vrlo primitivna velika drvena klaonica, a iza nje bilo je javno gradsko smetište, do ovoga opet velika bara. Cijela južna strana trga bila je još u početku XIX. vijeka nenaseljena i pusta.

Pod konac predprošlog stoljeća sagrađena je na uglu Ilice i Jelačićevog trga BOLNICA MILOSRDNE BRAĆE, koja je god. 1931. porušena. Na Jelačićevom trgu obdržavali su se sajmovi ne samo za živež, voće i povrće, već i za marvu i drugu robu dopremljenu na kolima. Ispred sadašnjih kuća br. 5 i 6 bila je kapela »RANJENOG ISUSA« koja je kod gradnje bolnice na novo sagrađena u sredini bolničke zgrade. U sredini trga gdje je danas spomenik bana Jelačića bila je zidana kula odredjena za stražu, tržni nadzor i snubitelje za vojsku (»verbunkaše«). Ova kula porušena je konac XVIII. vijeka.

Jelačićev trg, sjeverna strana oko god. 1880. s pogledom na staru katedralu. — Na mjestu malih jednokatnica nalaze se danas moderne četiri i petospratne palače.

Gdje se danas šecu Zagrepčani po krasnim nasadima ZRINJEVCA, brazdio je još god. 1825. plug i vrijedni gradjanin Mihalj Pirkner sadio je tamo kukuruz. U okolici bila je samo gospodska kuća grofova Keglevića, u kojoj su danas uze sudbenog stola (Petrinjska ulica 10) i još jedna malena kućica. Oko god. 1830. osnovan je trg i tada se je zvao »NOVI TRG«. Na ovome trgu obdržavali su se godišnji i tjedni sajmovi za marvu. Na dan 26. studena 1866. dobio je sadanje ime, povodom tristo-godišnjice junačke smrti Nikole Šubića Zrinjskog u Sigetu. Iste godine probijena je današnja PRAŠKA ULICA, a god. 1873. BERISLAVIĆEVA ULICA.

U PETRINJSKOJ ULICI gdje je danas kuća br. 58 nalazio se je još god. 1892. ZAGREBAČKI PARNI I UMJETNI MLIN.

Jelačićev trg sa pogledom u Ilicu i starom zakladnom bolnicom oko god. 1849. — Sprijeda se vidi toliko spominjani ogradjeni zdenac „Manduševac“

Tamo otprilike gdje se danas nalazi ulica KRVAVI MOST, sučelice kući br. 14 u TKALČIČEVOJ ULICI, bio je prije most koji je vodio na kaptolsku stranu preko potoka MEDVEŠČAKA, u staro vrijeme zvanog i »CIRKVENICA«. Nekada zvao se je taj most i »PISANI MOST« a bio je iz drva. Danas je potok presvodjen. Ime »krvavi« potječe od slijedećeg događaja: Za vrijeme borbe Andrije III. sa anžuvinskom kućom o nasljedstvu prijestolja, upravljao je Medvedgradom i njegovom posadom kastelan Gardun. Zahtijevao je od Kaptola i zagrebačkih gradjana opskrbu za svoju posadu, pa kako mu to jedni i drugi odbiše, navali on iznenada sa svojom posadom na Zagreb, te udari na Kaptol i oplijeni ga. Kada je htio preko Medveščaka prodrijeti u gradsku općinu, dočekaše ga oboružani gradjani. Na samome mostu bila je najžešća bitka, te Gardun bude potučen, uhvaćen i predan kralju. Od tog vremena naziva se taj most »krvavim«.

Najbolje ušćuvani ostatak gradskih utvrda svakako su KAMENITA VRATA. Pod svodom u prizemlju nalazi se u udubini zida kapela Majke Božje sa starim, iz željeza kovanim krasno izradjenim vratima. Između kapelice i ulaza u kulu sačuvao se je do danas mali dućančić (vulgo stacuni), koji nam jasno pokazuje način uredbe trgovine u srednjem vijeku. Kamenita vrata spajala su varoš na Gričkim goricama sa Njemačkom ulicom i Kaptolom. Velik požar god. 1674. uništio je sve oko kule i velik dio grada. Pobožna gradjanka Modlar našla je u pepelu sliku Majke Božje posve neoštećenu. Ovo se je smatralo osobitim znakom neba, pa je Modlarova pod svodom kule sagradila oltar i postavila tamo ovu čudesnu sliku, koju i danas tamo vidimo. Od tog vremena mnogi pobožni zagrebčani i Hrvati štuju ovu kapelicu kao osobito svetište i zavjetovalište. Do Kamenitih vrata nalazi se kuća bivšeg suca Kružića, u kojoj je August Šenoa lokalizirao svoj roman »Zlatarovo Zlato«.

*Pogled na donji grad s južn2 prome-
nade (Štrossmajerovo šetalište) oko
god. 1895. — Vidi se da je posljednja
kuća bila Kukovičeva u današnjoj ulici
Kraljice Marije. — Lijevo u pozadini
stoji onda još potpuno osamljen za-
grebački paromlin.*

*Bregovita ulica oko god. 1870. — Na
mjestu, gdje se nalaze stube, danas
vozi električna uspinjača.*

U prvome spratu imade svoje prostorije društvo »BRAĆE HRVATSKOG ZMAJA«, dok se u drugome spratu nalazi gradska knjižnica.

Pogled na Streljačku ulicu sa brijega iznad stare streljane.

Gornja Ilica oko god. 1879. — Gore u pozadini vide se tornjevi „Lotrščaka“ i stare katedrale.

Kamenita vrata i „toranj“ (lijevo) zimi.

U zgradi koja danas pripada Financijskoj direkciji u OPATIČKOJ ULICI br. 20 bio je samostan KLARISA. Red sv. Klare doveli su u Hrvatsku god. 1645. grofovi Drašković. Na Grič doselile su sestre god. 1646. gdje su stanovale privatno, dok nije god. 1650. sagradjen samostan, današnja zgrada financijske direkcije. Car Josip II. ukinuo je god. 1782. ovaj samostan, a zgrada prešla je u državno vlasništvo.

Na mjestu gdje se danas nalazi Stol sedmorice u Opatičkoj ulici br. 18, sagradile su sestre Klarise god. 1669. CRKVICU SV. TROJSTVA. Crkva je srušena god. 1837. Južno od crkve, gdje su danas kuće br. 14 i 16 bio je samostanski vrt. Ovaj posjed prešao je kasnije u vlasništvo grofa Oršića i gradskog suca Štajdehara, a gradilište gdje je bila crkvice kupio je grof Dragutin Drašković i podigao današnju zgradu, koju je gradio graditelj Felbinger. Dana 26. veljače 1846. kupi ovu palaču novo utemeljeno dioničarsko društvo i uredi tamo »NARODNI DOM«. Oko god. 1882. postane ova zgrada sjelom vrhovnog hrvatskog sudišta, Stola sedmorice.

Na drugoj strani ulice nalazi se kuća br. 29, bivša lijepa BAROKNA PALAČA GROFOVA DRAŠKOVIĆA, od kojih je kasnije prešla u posjed obitelji Kuković, a od ove ju je kupio god. 1851. erar u čijem posjedu je i danas.

Na suprotnom uglu Opatičke i Demetrove ulice stoji zgrada br. 27, palača bivšeg načelnika grada Zagreba Marcela Frigana, djelo graditelja Bartola Felbingera. Danas je ova zgrada u posjedu preč. gosp. Msr. Rittig-a, župnika župe sv. Marka.

Svetište sa čudotvornom slikom Majke Božje na Kamenitim vratima.

GORNJOGRADSKA PUČKA ŠKOLA u Opatičkoj ulici br. 22, najstarija je škola u gradu, a rabila se je za školu već u XVIII. stoljeću. Do nje stajala su na sjevernom kraju gradske utvrde „POLJSKA VRATA« koja su porušena god. 1838. a tada je i na školskoj zgradi podignut i drugi sprat. Ovoj zgradi pripada gradska kula, zvana u staro vrijeme »POPOV TUREN« (današnji Popov toranj). Ovo ime potječe otuda što ga je saziđao i neko vrijeme posjedovao Zagrebački Kaptol. Kasnije pripala je ta kula gradu.

PALAČA GROFOVA JELAČIĆ u Demetrovoj ulici br. 7 je najljepše djelo zagrebačkog klasicizma. Stariji dio potječe još iz XVIII. vijeka i navodno ga je sagradio barun Baltazar Magdalenić.

Kemenita vrata i „toranj“ (jedna od starijih kula grčkih utvrda) gledano iz Duge ulice. — Niz breg spušta se Duga ulica prema Jelačićevom trgu.

Pogled iz Opatičke, preko Kamenite ulice na bivši Jezuitski samostan. — Desno bivši Jezuitski kolegij, kasnije plemićki konvikt. — U kući ravno nalazi se stara „Gradska ljekarna.“

Oko god. 1830. podignuto je predvorje sa stupovima i vrata, što je najljepši njen ukras. Predvorje i ulaz sagradio je graditelj Bartol Felbinger.

Palača u OPATIČKOJ ULICI br. 8, gdje danas stanuje armijski zapovjednik, bijaše nekoć vlasništvo grofovske obitelji RATKAY i VOJKOVIĆ (Voykffy).

Pod Popovim tornjem i susjednim zgradama na sjeveroistočnom okraju gornjeg grada bio je do god. 1842. zapušten strm obronak. Tada se zauze bivši upravitelj pošte Pallain za ovaj u ono vrijeme zabitni kraj, pa vlastitim sredstvima i dobrovoljnim prinosima podzida brijeg, dade načiniti šetališne puteve, napravi nasade i pretvori ga u šetalište, na kojem podigne za kavanu zgradu, koja bude po njemu prozvana »PALAJNOVKA«. Ovo se je šetalište zvalo »SJEVERNO« i kasnije tek dobi ime »VRAZOVO ŠETALIŠTE« na spomen pjesnika Stanka Vraza.

Opatička ulica oko god. 1905. — Desnu stranu zaprema danas palača Hrv. sabornice.

Opatička ulica. — Lijevo na uglu bivša palača grofova Drašković. — Desno bivši samostan Klarisa, a u pozadini dvokatna zgrada gornjogradske pučke škole.

Na uglu DEMETROVE i PIVARSKÉ (danas Basaričkove) ulice stoji purgerska kuća, gostiona »MATEJNA«. Ova je kuća oko 220 godina stara, a prije bila je pokrivena sa slamom. Prva putujuća njemačka kazališna trupa koja je stigla u Zagreb, davala je svoje predstave u ovoj kući.

Jedna od najljepših starih palača gornjega grada je bivša palača baruna Raucha u KAPUČINSKOJ ULICI br. 9. Palača potječe iz doba Marije Terezije, a sagradila ju je grofovska obitelj ORŠIĆ. Grof Juraj Oršić prodao je palaču barunu Rauchu. U prvome spratu u sredini, nalazi se velika dvorana, koja je pod konac XVIII. vijeka služila za kazališne predstave, sve dotle, dok nije grof Amade sagradio svoju palaču u DEMETROVOJ ULICI br. 1, gdje se danas nalazi prirodoslovni muzej. Oko god. 1840. preselilo se je kazalište iz ove zgrade u današnju zgradu Gradskog poglavara-

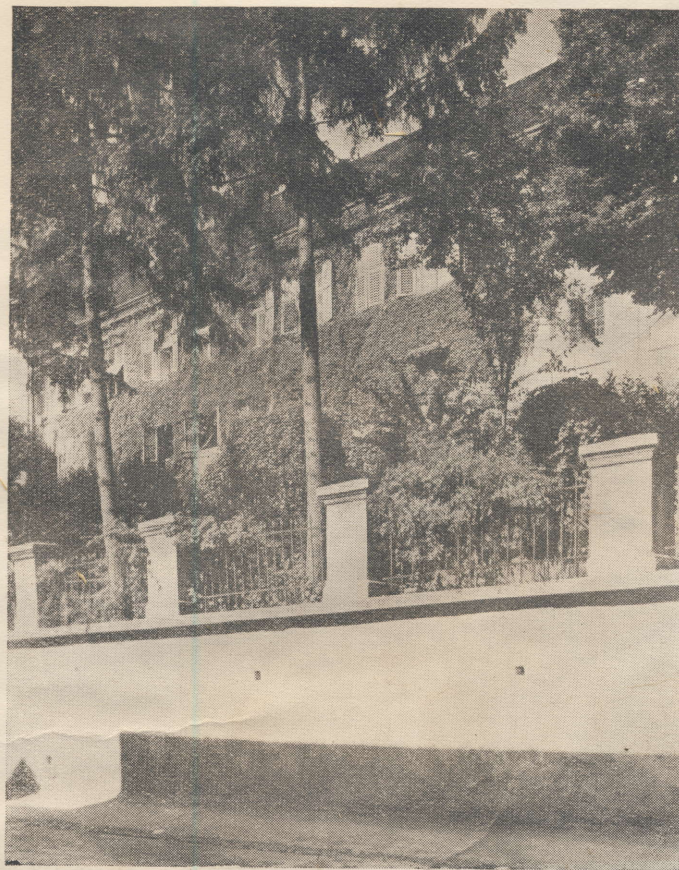
Pogled iz Tuškanca na Jelačićevu palaču u Demetrovoj ulici br. 7. — Kula sa okruglim krovom ostatak je starih grčkih utvrda.

stva u ulici 23. listopada (prije GOSPODSKA ULICA, a u XVIII. stoljeću PLEBANUŠKA ULICA). Odavle preselilo se je kazalište god. 1895. u današnje kazalište na Trgu Kralja Aleksandra.

Kuća u KAPUCINSKOJ ULICI br. 11 sa veoma interesantnim željeznim vratima, bila je navodno u posjedu grofova PATAČIĆA. Gradjena je oko god. 1770. Ova je kuća u vrijeme narodnog preporoda igrala odličnu ulogu, jer su se tamo sastajali narodni prvaci Dr. Ljudevit Gaj, grof Janko Drašković i mnogi drugi.

*Portal i palača Jelačić
u Demetrovoj ulici.*

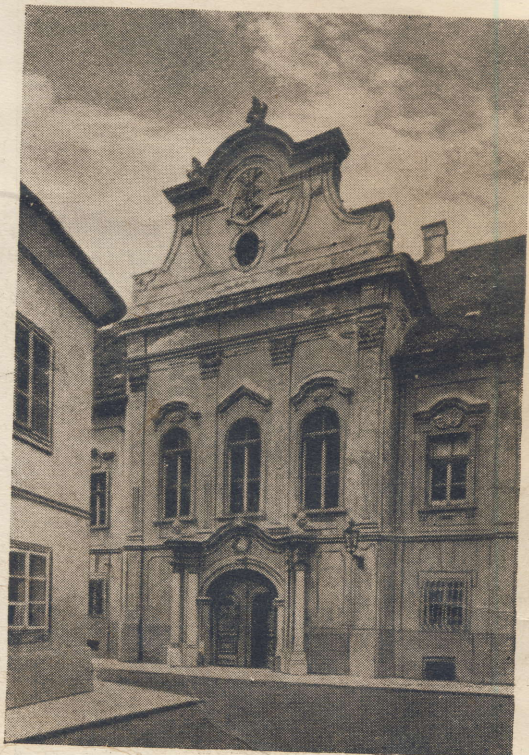

*Palača grofova Ratkay i Vojković u Opatičkoj
ulici, gledano iz Duge, danas Radićeve ulice.
Danas je ova zgrada stan zapovjednika armije.*

Stara purgerska gostiona „Matejna“ na uglu Pivarske i Demetrove ulice. — Stalni lokal pok. Matoša, Fijana, Freudenreicha i drugih. — Kuća je oko 220 god. stara i u njoj obdržavala je neka glumačka družina prve kazališne pretstave u Zagrebu.

TRG SV. MARKA isto je tako star kao i sam gornji grad. Danas nosi ime TRG STJEPANA RADIĆA. U srednjem vijeku bilo je oko crkve groblje po običaju onoga vremena, no mora da je bilo veoma rano uklonjeno, jer su se tamo u svako doba sakupljali ljudi kod svakakovih zgoda. Kraj velikih južnih vrata župne crkve stajao je sramotni stup (pranger), na kojem su morali sjediti osudjenici. Usred trga stajao je do god. 1868. KAMENI STUP SA KIPOM MAJKE BOŽJE. Kada je god. 1572. buknula seljačka buna radi nezakonitosti koje su trpjeli seljaci od svojih gospodara, bio je glavni vodja seljačkih četa MATIJA GUBEC, prozvan »Seljački kralj« dana 9. veljače 1573. nadvladan i ulovljen po plemićkoj vojsci, na trgu sv. Marka užarenom željeznom krunom okrunjen, a tada mu tijelo razderaše na četvero. Na dan 28. srpnja 1845. bio je izbor činovništva zagrebačke županije. — Izbor se je obdržavao pod svodom koji spaja oba dvorišta banske palače. — Narod je

Bivša palača grofova Oršić, u Kapucinskoj ulici, kasnije vlasništvo baruna Raucha, danas u posjedu gradske općine.

došao u neobično velikom broju, pa su bile podijeljene svaka stranka u jednome dvorištu. — Pred zgradom bijaše postavljena vojska. — Drugi dan izbora pod večer u 7 sati proglasi ban Franjo Haller da je izabran kandidat protunarodne stranke, i kada obe uzrujane stranke ostavljahu biralište, pade iz kuće br. 3 hitac. — Nekolicina nato htjedoše jurišati na kuću iz koje je pao hitac, pa uslijed toga nastade veliko komešanje među ljudima kojih je bilo na hiljade na Markovom trgu. — U tome času dobije vojska od bana zapovjed da zatvori sve ulice vodeće na Markov trg. — Po izvršenju zapovjedi, vojska počne među narod pucati, i za nekoliko trenutaka bilo je 17 mrtvih i 27 ranjenih, ni krivih ni dužnih. — Trinajst žrtava pokopane su najprije na Jurjevskom groblju u zajednički grob, a 29. srpnja 1895. dakle 50 godina kasnije, prenesene su na Mirogoj. — To bijahu »SRPANJSKE ŽRTVE«.

Priča se da je župnu crkvu sv. Marka dao sagraditi sam kralj Bela IV., no mnogo je vjerojatnije da je postojala već i prije, pa da je propala za vrijeme tatarske provale, a na njezinim ruševinama bila je podignuta današnja. — Godine 1261. bila je ova crkva po kraljici Mariji izuzeta od biskupskog i stavljena pod gradski patronat. — Dva i pol vijeka bila je crkva sv. Marka u prvobitnoj svojoj slici. — God. 1499. prizidaše joj na sjeverozapadnom uglu malenu kapelicu sv. Fabijana i Sebastijana, zaštitnika od kuge. — God. 1502. sruši joj silan potres lijepi gotski zvonik, te se je isti morao do temelja srušiti, a na njegovom mjestu sagradiše nov zvonik, koji sa crkvom grozno nastrada od užasnih požara god. 1645. i 1674. — Iza toga popraviše crkvu i toranj na brzu ruku i dosta loše. — Kasnije podigne gradska općina potporom

Prolaz su stubama između Rauchove i Walterove palače, iz Kapucinske u Mesničku ulicu nazvan „Klanac“

Walterova palača (sa tornjičem) u Kapucinskoj ulici. U ovoj kući radili su Gaj, Drašković i drugi rodoljubi — Iliri — na hrvatskom preporodu. — Željezne, umjetnički izrađene rešetke na prozorima jesu na bivšoj palači grofova Oršić.

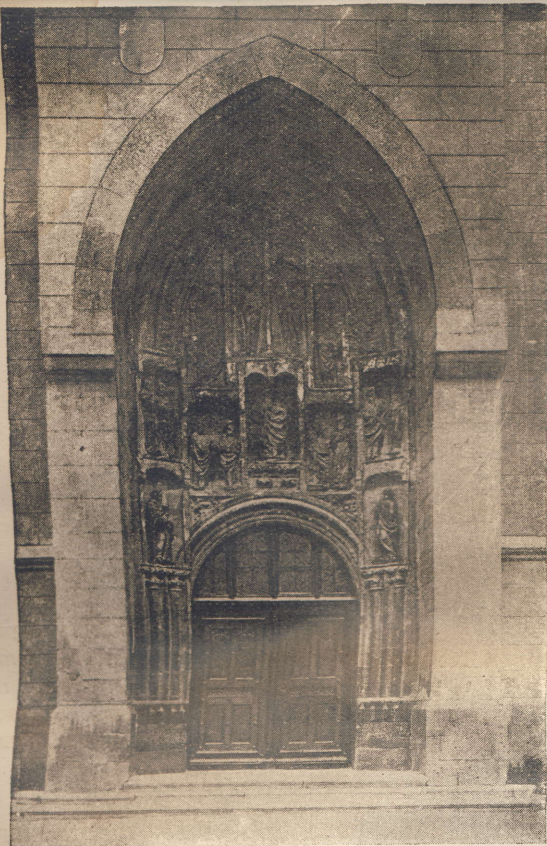
kraljeva Leopolda I. i Karla IV. još i danas postojeći toranj. — God. 1771. preporučio biskup Ivan Paksij da se crkva poruši i sagradi nova na zemljištu gdje sada stoji kuća br. 4 kraj župnog dvora, a god. 1773. kada bijaše dokinut jezuitski red, nastojala je i većina gradskog zastupstva izvesti to isto, i za župnu crkvu upotrebiti jezuitsku crkvu sv. Katarine. — U gradskom zastupstvu bila je srećom stranka koja se je tome opirala. — Za toga trvenja posjeti Zagreb car Josip II. te odredi da se crkva sačuva. — I kasnije oživila je opet namisao da se crkva sruši, ali se svaki puta srećom izjalovi zbog pomanjkanja sredstava.

Markov trg sa crkvom sv. Marka i s kipom Bogorodice oko god. 1851.

Na uglu Markovog trga i ulice 23. listopada (prije Gospodske ulice) gdje je danas GRADSKO POGLAVARSTVO bilo je kako prije rekoh KAZALIŠTE, a u staro vrijeme GRADSKA VIJEĆNICA. — Napuštena je god. 1810. kada je gradska općina kupila od grofova Oršić susjednu kuću u Gospodskoj ulici. — Do god. 1834. imala je zgrada u prizemlju sa ulične strane arkade, kojima se trag vidio još oko god. 1900.

Na Markovom trgu, gdje su danas banski dvori bila je još god. 1800. KAPELICA SV. URŠULE, koju je kupio i porušio grof Kulmer i na tome mjestu sagradio današnju bansku palaču. — Za vrijeme bana Gjulaja oko god. 1808. kupila je vlada ovu palaču i od tada stanovali su u njoj hrvatski banovi.

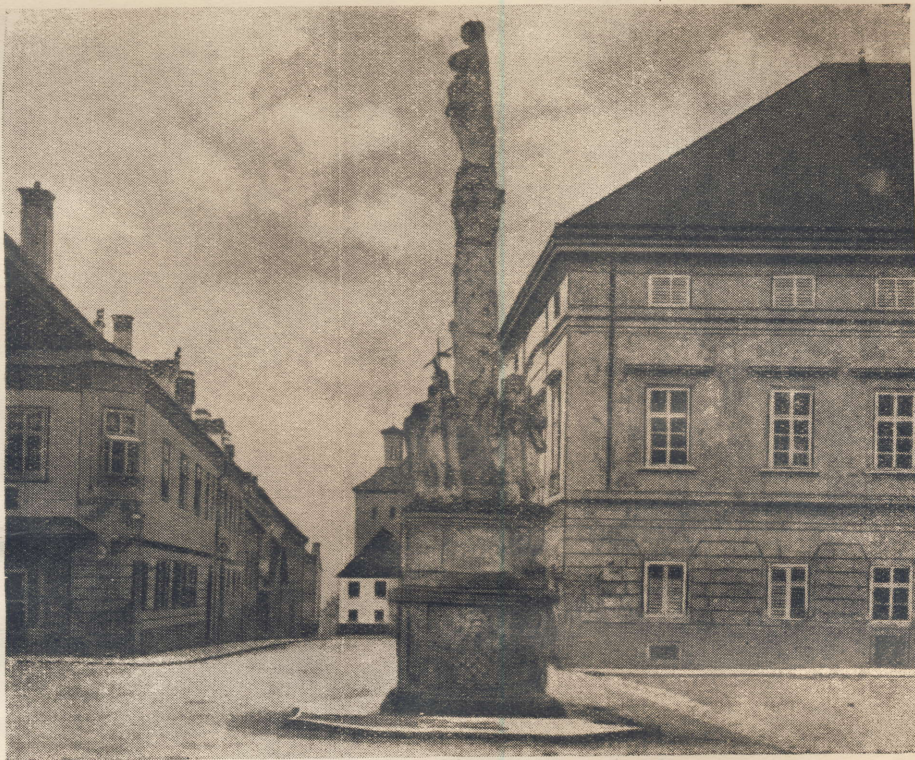

Južni portal na crkvi sv. Marka.

Na južnom rubu starovječnog Zagreba, ispred gradskog zida uredjeno je današnje STROS-MAJEROVO ŠETALIŠTE. Ovo šetalište bilo je do god. 1818. zapušten, strm obronak brijega. — Kuća br. 6, današnja gradska kuća za primanje, («Palatium regiae ac liberae Civitatis») bijahu nekada KRALJEVSKI DVORI. — Kuća br. 10 bijaše PODRUŽNICA REMETSKIH PAVLINA, u kojoj su prebivali kada bi dolazili u Zagreb. — Kuće br. 12 i 14 bijahu nekada KAPUCINSKI SAMOSTAN, koji je bio sagrađen na mjestu, gdje je ban Ivan barun Drašković, početkom XVII. stoljeća litio

Istočni dio Markovog trga god. 1905. — Dvokatna zgrada je dio stare sabornice. — Cijeli ovaj prostor zaprema danas nova Hrvatska sabornica.

Bogorodičin kip na Markovom trgu oko god. 1851. Porušen prigodom dolaska kralja Franje Josipa u Zagreb, jer je navodno smetao priredbama na Markovom trgu.

podići sjemenište za jezuite. — Već je bilo priredjeno gradivo, kada bana god. 1613. zateče smrt i tako nedodje do ove gradnje. — U podrumu kuće br. 12 vidi se još i danas SAMOSTANSKA GROBNICA sa udubinama za lijesove, a u kući br. 14 bila je nekoć, još god. 1892. velika samostanska CISTERNA, koja je porušena i zatrpana, no jasno se vidi mjesto, gdje je nekoć stajala. — Na mjestu, na kojem danas stoji BANSKI STOL i METEOROLOŠKA STANICA, bila je prije realka, a prije ove zgrade bila je tamo KAPUCINSKA ĆRKVA. — PLATEAU na GRIČU, današnje dječje igra-

Staro hrvatsko kazalište u bivšoj Gospodskoj ulici, — danas gradsko poglavarstvo.

*Stare „Dverce“ sa bivšom gradskom
kulom „Lotrščak“ oko god. 1878.*

lište bijaše nekada SAMOSTANSKI VRT. — Na jugozapadnom uglu stajala je jedna od OBRANBE-
NIH KULA, koja je zajedno sa zidom porušena god. 1859. kada je vrt pretvoren u šetalište.

Ime ulici DVERCE potječe od vrata, koja su se nalazila u gradskom zidu i zvala se »SI-
ROVE DVERCE«. — GRADSKI ZID sagradjen je god. 1266., dok su vrata probijena tek god. 1335.
— Ova vrata postojala su do god. 1818. i tada su porušena povodom posjeta kralja Franje II. —

*Kavana „Promenada“ na bivšoj „Južnoj Promenadi“ — danas Štrosmajerovo šetalište. — Kuća desno bijaše
nekoć vlasništvo remetskih pavlina.*

Crkva sv. Katarine na trgu Katarine Zrinjske, nekada jezuitske crkve. Lijevo palača grofa Kulmera, desno ženski licej.

Jezuitski trg sa bivšim jezuitskim samostanom i crkvom, danas armijska komanda. Na trgu postavljen je zdenac i kip „Čovjek i zmija od Rosandića.

Na jugoistočnom uglu te ulice stoji gradski toranj, zvan »LOTRŠČAK« sa stanom čuvara za vatru u četvrtom spratu. — Nad krovom tornja nalazi se mali zvonik sa zvonom, koje zvoni zimi u 9, a ljeti u 10 sati u večer. — Ovo zvonjenje uspomena je na davna vremena, kada su se pod večer zatvarala gradska vrata, a zvonom »Lotrščak« javljalo se je, da je doba vratiti se u grad svakome, koji se je nalazio izvan gradskih zidina. — Ovaj je toranj jedna od preostalih gradskih kula, no dosta je preuredjen god. 1857.

Istočno od tornja gradio je ban Mikić u staro vrijeme KRALJEVSKI DVOR, koji je kako je već rečeno, morao tamo stajati, gdje je danas kuća br. 6 na Strosmajerovom šetalištu. — U tome dvoru odsjedali su za vrijeme svojih posjeta gradu, kraljevi i vojvode kraljevske krvi. — Grad imao je dužnost namirivati trošak opskrbe kraljeva i njihove pratnje. — Tu su stanovali kraljevi Karlo Roberto i sin mu Ljudevit I., ovdje je takodjer stalno boravio vojvoda Stjepan. — Njegove smrtne

Stari zdenac u dvorištu bivše palače Balbi u Demetrovoj ulici.

ostanke iznesoše iz ovog dvora god. 1356. i sahraniše ih u prvostolnu crkvu. — Iza njegove smrti obitavala je tu njegova udovica vojvodkinja Margareta sa sinom mladim vojvodom Ivanom. — Tu su stanovale kraljice Jelisava i Marija početkom god. 1384. kada su došle u Zagreb da izmire protivnike, koji ne priznavahu nasljedno pravo Marije.

Na TRGU SV. KATARINE (danas trg Katarine Zrinjske) na dan 5. lipnja 1848. polagao je pod vedrim nebom ban Jelačić zakletvu na ruke pravoslavnog patrijarhe Josipa Rajačića prigodom svečanog uvođenja u bansku čast.

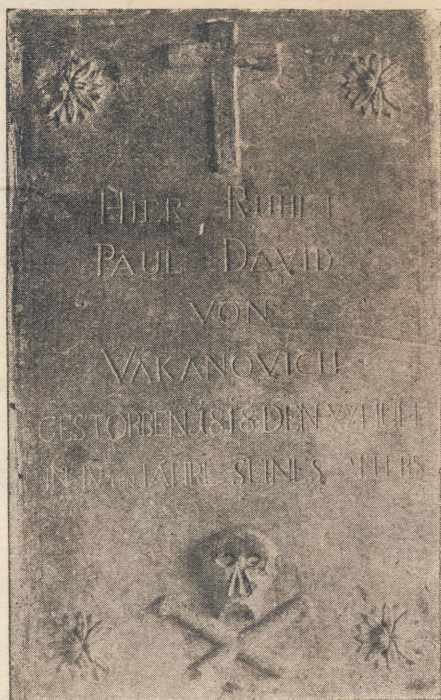
Već god. 1377. spominje se na tome trgu CRKVA SV. KATARINE. — Tada bila je još niska drvena kapela. — God. 1607. pokloni grad dozvolom kraljevske komore kapelu i bivši SAMOSTAN DOMINIKANACA, koji je bio uz kapelu, jezuitima, koji tamo digoše brzo lijepu crkvu, a biskup Petar Domitrović postavi tamo god. 1620. temeljni kamen. — Crkva bila je dovršena god. 1632. pa

Veža u kući Demetrova ulica 3. — Bivša palača Vakanovich. — Jedna od najinteresantnijih veža starog Zagreba.

ju tada posveti biskup Franjo Ergeli. — Crkva i kolegij mnogo puta su stradali od požara, tako god. 1645., 1674. i 1706. — Današnje unutarnje uredjenje ove crkve potječe iz svršetka drugog decenija XVII. vijeka. — God. 1880. postrada crkva od potresa i tada joj je pročelje obnovljeno i ukrašeno kipovima sv. Katarine i Evangelista onako, kako ga danas vidimo. — U crkvi nalazi se grobnica jednog Frankopana i bana Gjulaja.

Zgrada u kojoj se danas nalazi IV. armijska komanda na jezuitskom trgu br. 4, bila je JEZUITSKI KOLEGIJ. — God. 1606. prispješe u Zagreb otac Zanitius i otac Petar Vragović. — Gradski sudac Bolto Vlahović primi ih prijazno, nastani ih u vlastitoj kući i podvori ih kroz dvije godine kao svoje goste. — Štajerski nadvojvoda Ferdinand, kasnije kralj Ferdinand II., pokloni jezuitima dijelove starog vojničkog magazina, a gradska općina pokloni im gradske posjede Ljubljanicu i Frateršćicu, na kojem mjestu sagradiše isusovci svoj kolegij. — Oni su ga od vremena do vremena povećavali i poljepšavali dok ne dobi svoj današnji izgled renaissance. — God. 1773. raspusti car Jo-

Nadgrobna ploča, koja se još danas nalazi u veži kuće Demetrova ulica 3 između obih vrata.

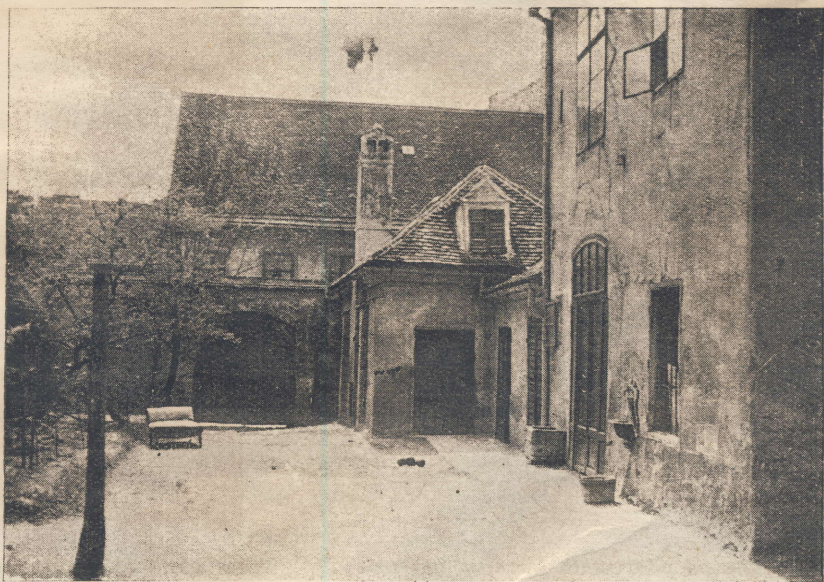
Dvorište u palači Vakanovich, — sa starom kamenitom cisternom, koja je navodno u novije doba donešena iz Dalmacije.

Palača Zrinjskih na uglu Kapucinske ulice i istoimenog trga, danas vlasništvo obitelji Hrzić.

sip II. isusovački red, a njihova imovina pripala je naukovnoj zakladi, od koje je pod konac XVIII. vijeka preuzela glavnu zgradu vojnička uprava, dočim je gimnazijalna zgrada ostala i dalje u naukovne svrhe.

Zgrada u JEZUITSKOJ ULICI br. 1 bijaše kraljevski plemićki konvikt i sagrađena je istodobno kada i jezuitski kolegij. — Zgradu za sjemenište poklonio je jezuitima palatin Ivan barun Drašković. — Kada je red bio god. 1773. raspušten, ostalo je sjemenište i nadalje do god. 1780. pod upravom jednog člana raspuštenog reda. — Tada je uređeno poput Terezijanske akademije u Budimu, no god. 1784. raspušteno. — Iznova je uređeno god. 1796. kao kr. plemićki konvikt, no djelovanje bilo je opet prekinuto od god. 1814. do 1820. i od god. 1848. do 1851. radi ratnih događaja.

Dvorište palače Zrinjskih. Mala kućica desno bio je stan vrataru za vrijeme vladanja hrvatskog bana grofa Petra Zrinjskog.

*Ovim stubama silazi se u palači Zrinjskih
do podzemnih hodnika i tamnica.*

— U tima razdobljima služila je zgrada vojničkim svrhama. — Vanjski oblik zgrade kasnije je često mijenjan.

Jedno od najinteresantnijih predvorja je veža u kući DEMETROVE ULICE br. 3. — Kuća je još god. 1812. pripadala obitelji Vakanovich, pa se u veži nalazi i nadgrobna ploča jednog člana ove obitelji, dok je u dvorištu isklesan prekrasan zdenac iz kamena, navodno donešen iz Dalmacije.

Istočni ugao KAPUCINSKE ULICE i sjeverni dio KAPUCINSKOG TRGA zaprema kuća ZRINJSKIH. — God. 1661. bila je ova kuća u posjedu bana Petra Zrinjskog, kasnije je došla u posjed grofova Drašković, zatim grofova Čikulinića, a iza toga podbana Benka Lentulaja. — Danas je ova kuća svojina obitelji Hrzić.

*Jedna od podzemnih tamnica, nazvana
„Čelija smrti“ sa jednim prozorčićem.*

*Kuća pjesnika Franje Markovića na uglu Griča i Kapucinskog trga,
jedna od najljepših gradjevina graditelja Bartola Felbingera.*

Pukim slučajem pronadjene su tek sada u podrumu ove kuće strašne tamnice i podzemni hodnici. — Strašno je, da su zatočenici u ovakovoj »ČELIJI »SMRTI« živjeli u neizvjesnosti, u vječnom mraku, bez tračka danjeg svjetla. — Kroz maleni prozorčić okovan željeznim šipkama dolazilo je malo zraka i to iz jedne druge mračne prostorije. — Ako još pomislimo, da su ovakove podzemne tamnice bile pune kojekakove gamadi, razumjeti ćemo, da su zatočenici željeli smrt kao oslobodjenje svih muka i patnja.

U XV. i XVI. vijeku mnogo naroda bježeć iz Bosne i Hercegovine pred turskim nasiljem, nadju utočišta u Hrvatskoj. — Da se taj pravoslavni narod pokatoliči, isposlova zagrebački biskup Petar Domitrović od cara Ferdinanda II., da arhimandritu Šimuna Vratanju imenuje prvim biskupom GRKO-KATOLIČKE BISKUPIJE u Hrvatskoj. — God. 1612. posveti ovoga u Rimu papa Pavao V.

Zaselak biskupa Alagovića, koji stoji još danas na kraju Nove vesi i Medveščaka.

God. 1681. bude od grofovske obitelji Patačić nabavljena prizemna kuća i zemljište za sjemenište. Za biskupa Palkovića izgori sjemenište do temelja, a tek kasnije bila je od biskupa Božičkovića podignuta današnja dvokatna SJEMENIŠNA ZGRADA. — Na sjevernoj strani zgrade sagrađena je god. 1831. iz ostavštine biskupa Stanića crkva sv. Vasilije, koja je postojala do god. 1885. kada ju biskup Ilija Hranilović poveća, ukrasi i postavi ju župnom crkvom SV. ĆIRILA i METODA. — Prema nacrtima arhitekta H. Boléa dobila je crkva zvonik i pročelje u bizantinskom slogu.

Okolica usred koje se nalazi centralno groblje MIROGOJ, bila je u staro doba vlasništvo Miroslava Herkuka Mirogojskog, utemeljitelja remetskog pavlinskog samostana. — Na tome posjedu

Ulaz u Maksimirski perivoj sa kipom sv. Jurja oko god. 1868.

Zvijezda sa Mirogojskom cestom i dijelom Ksaverske doline. — U pozadini na brijegu Mirogoj. — Jasno se vide tada svega tri kupule od arkada.

kupio je god. 1852. Dr. Ljudevit Gaj vinograd Herešinec, a kasnije nabavio je novovešku šumu i još neke manje posjede. — Na tome mjestu dao je Dr. Gaj zasaditi perivoj. — Ceste do tamo nije bilo, pa se je toga posla latio Gaj sam, i sagradio današnju cestu do Mirogoja. — Gaj je bio toliko zaljubljen u ovaj kraj, da je često govorio, da ljepšega na daleko nema u žarko ljubljenoj domovini. — Prema prvom vlasniku ovog posjeda dao mu je ime MIROGOJ. — Nije slutio, da će ovo mjesto jednoć postati mirogojem za čitav Zagreb, i da će i sam snivati vječni san na svom dragom Mirogoju uz ostale boriocce na preporodu drage mu domovine Hrvatske. — Iza Gajeve smrti kupila je taj posjed na javnoj dražbi gradska općina, i god. 1877. uredila tamo centralno groblje.

Na istočnom kraju grada rasla je kroz stoljeća visoka hrastova šuma, koju je biskup MAKSIMILIJAN VRHOVEC početkom XIX. vijeka pretvorio u perivoj. — Po njemu dobio je ovaj perivoj ime MAKSIMIR koje nosi i danas. — Kardinal Juraj Haulik povećavao i poljepšavao ga je kroz decenije, pa je narod nekada istočni dio ovog perivoja zvao i JURJEVAC. — Na šumovitom humku nalazi se u Maksimiru još i danas u gotskom slogu gradjena KAPELICA SV. JURJA.

KIP SV. JURJA, krasna radnja kipara Fernkorna, koja prikazuje sv. Jurja u borbi sa zmajem, izradjena je god. 1862. God. 1867. kupi ovaj kip kardinal Juraj Haulik za svotu od 6000.— forinti i namjesti ga na samom ulazu u Maksimir. Od kada je kip iz Maksimira odnešen, oko god. 1884. na današnji Strosmajerov trg, nemože se za njega naći prikladno mjesto, tako, da će i ova

Od ponosnog Medvedgrada preostale su danas još samo razvaline

*Dvorac grofa
Miroslava Kulmera
u Šestinama.*

umjetnina s vremenom propasti. Danas nalazi se ovaj kip na trgu Kralja Aleksandra, posve sakrit među borovima.

Ovo bi bio kratki opis starog Zagreba od kojega nam je kako vidimo ostalo veoma malo. U užoj vezi sa ovim opisom bio bi još Medvedgrad i selo Remete kraj Zagreba, pa ću i o tome progovoriti nekoliko riječi.

Na južnom hrptu Zagrebačke gore spušta se cijela hrpa prostranih kosa. — Na glavici jedne ovakove kose razvaline su MEDVEDGRADA. — Sagradio ga je biskup Filip dozvolom kralja Bele IV. god. 1249. do 1254. uz pomoć zagrebačkog Kapitola, — a za svoju obranu i pohranu crkvenih dragocijenosti u ratno vrijeme. — Medvedgrad bio je veoma čvrst grad, a imao je dvije kule, prostrane dvorane, ogroman prednji zid i kapelu SV. JAKOBA. — Grad je ostao u biskupskoj vlasti do god. 1291. kada je izdajom kastelana Garduna dospio u kraljevski posjed. — Kralj Andrija III. postavi mlečanina Nikolu Torustija za kastelana koji se u vezi sa bratom »crnim Janušem« brzo zavadi sa gradskom općinom, zahtijevajući od ove silom opskrbu za medvedgradsku posadu. Početkom XIV. vijeka ubiše seljaci ovoga tlačitelja, a tada dodje Medvedgrad u posjed njegovog brata »crnog Januša« zagrebačkog kanonika Marka Torustija. — Ovaj ga preda obitelji Baboneg, kada ga Ivan Baboneg, ban hrvatski zbog veleizdaje u buni proti kralju Karlu Robertu god. 1323. izgubi. —

*Grb grofa Petra Zrinjskog na stubištu u
dvorcu grofa Kulmera u Šestinama.*

God. 1397. bio je kastelanom Stjepan Viruš, kojije bio skinut radi nasilja počinjenog na gradskom sucu, otevši mu u Medvedgradu pečat, sa kojim je krivotvorio isprave. — Medvedgrad bijaše od god. 1398. u posjedu biskupa Eberharda Albena, a od ovoga predje u posjed knezova Celjskih. — Iza ovih bijahu gospodari Medvedgrada kralj Matija Korvin i njegov sin Janko, zatim Stjepko Gregorijanec, dok ga u XVI. vijeku posjedovahu grofovi Šubići Zrinjski, a kad i ta obitelj izumre dodje grad u posjed grofova Čikulini i Sermage. — Danas su razvaline Medvedgrada sa cijelim brijegom i DVORCEM U ŠESTINAMA u posjedu grofa Kulmera.

Remete: Samostan remetskih pavlina sa crkvom oko god. 1240.

REMETE nalaze se sjeveroistočno od Zagreba udaljene kojih jedan sat hoda. — U krasnoj dolini leži bivši pavlinski samostan sa lijepom crkvom bl. Djevice Marije. — Legenda kaže, da je u ovu dolinu došao neki redovnik imenom Iskvirin, i da je tamo provodio pustinjački život, a vlasnik toga mjesta Miroslav Herkuk Mirogojski darovao mu je zemljište na kojem je nastao samostan. — Taj samostan postojao je već god. 1240. — Pavlini posjedovali su na potoku Medveščaku mlin, koji su god. 1376. zamijenili sa novoveškim župnikom za zemljišta ležeća blizu samostana. — Pošto je car Josip II. dokinuo red Pavlina, pretvoren je samostan u Remetama u župni dvor. — U samoj crkvi nalazi se čudotvorni kip bl. Djevice Marije, pa ljudi i danas iz Zagreba i okolice rado polaze u Remete na crkvene svečanosti (proštenja).

POKUĆTVO KRULJAC

MUŠKA I ŽENSKA MODA ZAGREB, JELAČIĆEV TRG 17

U strogom centru našeg grada, na mjestu bivše Zakladne Bolnice, gdje je danas podignuta palača Mirov. Fonda Činovnika Gradske Štedione, nalazi se lijepa trgovina pomodne robe

„LORE“

Ukusni izlozi sa najmodernijim desenima muškog i ženskog rublja, kravata, čarapa, pletene robe i svih kupaćih predmeta u velikom izboru, garancija su, da će razborite cijene i dobra kakvoća robe osvojiti i zadnjeg našeg građanina i stranca, jer radi pod načelom:

PODVORI DOBRO

jer samo dobro podvorena mušterija je vjerna i samo dobra roba stvara kontakt i povjerenje.

The
BURBERRYS

Najbolji
i najpraktičniji
engleski kaputi
za
dame i gospodu

Jedina prodaja
u Zagrebu.

Izravan uvoz specijalnih engleskih tkanina, nenatkriljivih u kvaliteti i ukusnim desenima, za odijela, ogrtače i kostime u velikom izboru.

Prvorazredna izradba odijela i rublja po mjeri.

ENGLESKI MAGAZIN

VLASNIK JOSIP SIDOR

Zagreb, Bogovićeve ul. 2, mezanin.

Telefon 58-56

KAVALAR
CIPELE

TRGOVINA CIPELA VLASTITOG PROIZVODA PRVORAZR. KVALITETE

„KAVALAR“

RADIĆEVA ULICA 6

— ZAGREB —

RADIĆEVA ULICA 6

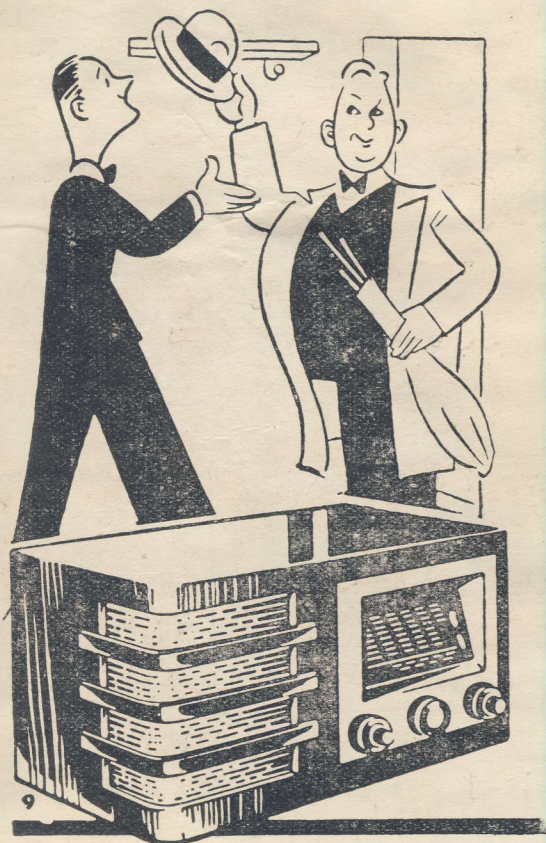

Naša podružnica u starom gornjem gradu na uglu Pivarske (Basaričkove) i Županijske ulice.

Vodeće nabavno vrelo špecerajske i kolonijalne robe

IVAN PENIĆ^{D.} ZAGREB

Veliko skladište i izbor biranih vlastelinskih vina

Zašto samo

TELEFUNKEN?

Zato jer **TELEFUNKEN** radio aparati imaju sve najbolje osobine koje se samo mogu poželiti.

Ogromno iskustvo na polju radio tehnike primjenjeno je u svakom **TELEFUNKEN** radio aparatu.

TELEFUNKEN radio aparat morate čuti. — Tek tada steći ćete vjernu sliku o današnjem stanju radio tehnike.

Najbolji uslovi plaćanja.

Pismena garancija.

Dugoročna otplata.

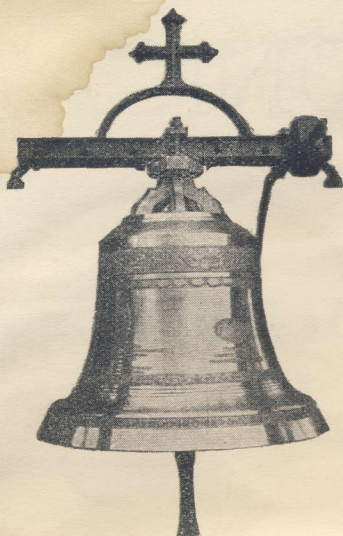
Jugosl. Siemens d. d., odio za slabu struju

TELEFUNKEN

prodavaona

Telefon 75-89 — Zagreb — Bogovićeve ul. 4

Svaki od naših aparata predvadjamo Vam bez obaveze na kupnju.

I. ODLIKOVANA LJEVAONA CRKVENIH ZVONA

Odlikovana zlatnom medaljom u Rimu, Rijeci, Splitu i Novom Sadu.

KVIRIN LEBIŠ

GORJANSKA 50 — ZAGREB — GORJANSKA 50

Proizvadjia samo prvoklasna zvona, koja su poznata diljem naše države kao najbolja, radi svoje odlične kvalitete.

Zvona se izradjuju pod stručnjačkim nadzorom po novom sistemu, te posjeduju čisti i jaki zvuk, pun melodije, u kojem se ističe terca, kvinta i oktava.

Jamstvo na zvona proti puknuću daje se na 15 godina.

Na zvona izradjuje moderne želj. jarmove i batove posve novog sistema, od kojih željezna konstrukcija utječe znatno manje na zvuk zvona nego li kod drvenih jarmova, i to usljed posebne vrste izolacije.

Zvona se izradjuju u roku od 30 dana.

Cijene vrlo umjerene.

Zatražite ponude!

„Z M A J“ Kreveti Ulošci Madraci Otomani

ZAGREB, Ulica Bar. Jelačića 2.
TELEFON 30-07

Tvoridba štamplija ŠANDOR SCHNELLER Rezbar — Graveur ZAGREB

Praška ulica 5 — Telefon 44-86

Drag. Rožić i sin

tvornica gumba, žnora i posamenterija

Zagreb

Ulica Pavla
Radića 22

Utemelj. 1838.

Telefon 6373

Proizvodi:
gumbe, petlje,
žnore, vrpce,
kite, rese, ka-

blove, sjenila i raznovrsne posamenterije.

Na veliko i malo.

Vanjske naručbe obavljaju se najbrže.

GRADSKA ŠTEDIONICA

OPĆINE GRADA ZAGREBA

PODJELJUJE ZAJMOVE

NA PODLOZI:

vrijednosnih papira, uknjižbe na nekretnine u Zagrebu
i na mjenice sa jamcima.

PRIMA vrednine u pohranu — IZNAJMLJUJE čelične pretince.

BURZOVNE NALOGE, inkasa kao i sve novčane poslove obavlja brzo,
savjesno i kulantno.

PRIMA uloške na knjižice i tekuće račune —

za koje jamči općina grada Zagreba.

Moderni zastori
tkanine za pokućstvo
sve vrsti popluna
raznovrstni sagovi
gradl za madrace
i t. d.

u najboljoj kvaliteti uz
najnižu cijenu samo kod
domaće specijalne trgovine

Kunštek

Zagreb

Masarykova ulica br. 10

[Prolaz Balkan kina]

Telefon 44-07

Uzorci šalju se na ogled
besplatno.

**Dobra gotova i po
mjeri odijela**

**kupujete najbolje kod
Stanko Ferek**

Zagreb, Jelačićev trg 9

TELEFON 88-67

Najbolje i najjeftinije

kupujete kod domaće tt.

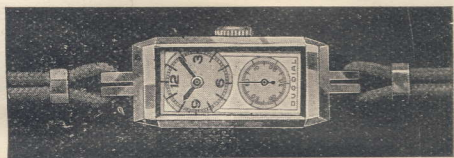
Rudolf BAUMAN

ZAGREB

ILICA BR. 15. TELEFON 75-22

Ogroman izbor svilenih i vunenih tkanina za gospodje, platna, damasta, te prvorazrednih engleskih i čeških štofova za gospodu.

Dodjite, osvjedočite se o jeftinim cijenama i velikom izboru.

TVORNIČKA PRODAVAONA
ŠVICARSKIH SATOVA

svih maraka uz jamstvo.

Veliki izbor zlatnine, srebrnine, jedaćeg i stolnog pribora od alpaka, alpaka-srebra i čistog srebra.

Preradbe stručno i solidno!

Kupujemo zlato, srebro i briljante uz najviše dnevne cijene.

Posjetite nas bez obaveze i osvjedočite se!

ŠVICARSKI MAGAZIN

TELEFON 97-43 — ZAGREB — ILICA BROJ 54

Grad Zagreb

je pred 52 godine osnovao

Osiguravajuću zadrugu „Croatia“

u Zagrebu.

Pola stoljeća radi „Croatia“ vjerna idealu svoga osnivača, svojih tradicija i svoga imena, doprinosajući znatan udio nacionalno-ekonomskom radu u našem narodu.

Kroz 52 godine

„Croatia“ je sačuvala i nadoknabila našeg narodnog imetka u vrijednosti od

preko 200 milijuna dinara

isplativši kroz to vrijeme taj znatni iznos na razne odštetine i osigurane glavnice.

Najnoviji način upotrebe

MODERNE KOZMETIKE!

U svim velikim gradovima otvorene su u najnovije doba specijalne parfumerijsko-kozmetičke radnje tako zvane

Beauté Bar!

koje prodaju najizabranije i najdragocjenije

**Pudere
Kreme
Šminke
Parfeme
Kolonjske
vode**

sve na vagu i na grame i to tako, da je cij. općinstvu omogućena kupnja svih prvorazrednih kozmetičkih preparata uz vanredno povoljne i niske cijene.

Naša je radnja prva uvela ovakovu savremenu strukovnu prodaju, kojoj je princip, da primjenjuje razne nijanse pudera i ruževa i t. d. miješajući ih (mixeli) na poseban način prema potrebi pojedine dame bilo to za večernju ili za dnevnu upotrebu. Time je omogućeno svakoj dami da postigne prekrasan alabasterski teint, koji je uvijek »Chic« i elegantan. Zato su svi naši preparati a naročito puder pouzdani i daju onu proljetnu svježinu i zavidno lijep teint.

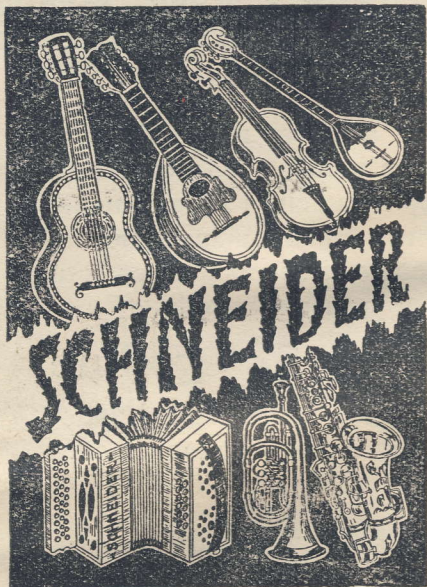
Izvolite neobvezatno posjetiti naše nove prostorije, gdje Vam stavljamo za pokušaj na raspolaganje besplatno uzorke naših proizvoda kao i stručne savjete za njegu lica.

Parfumerija M. HOJKA, Zagreb

Jelačićev trg 17, ugao Gajeve ulice

SAVRŠENA GLAZBALA

u ogromnom izboru dobijete vanredno jeftino
kod glasovitog stručnjaka

Kr. dvorski dobavljač

FRANJO SCHNEIDER

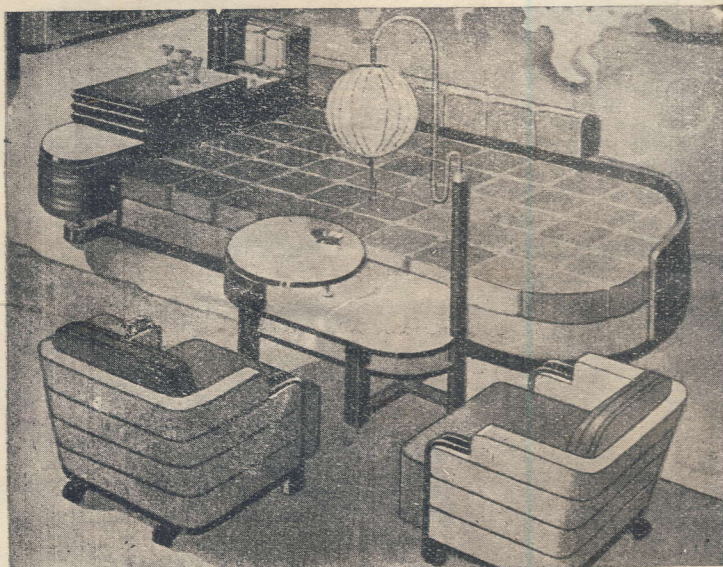
proizvod glazbala i pribora

Zagreb, Nikolićeva ulica 10

NAGRAĐJEN NAJVEĆIM ODLIKOVANJIMA
NA SVJETSKIM IZLOŽBAMA

Tražite besplatni poučni cjenik.

Schneider glazbala pružaju svakom ljubitelju glazbe veselje.

POKUĆTVO

izradjujem po vlastitim i predloženim nacrtima.

Solidna izradba — Umjerene cijene

za gotovo i na otplatu!

Posjetite moju izložbu u **Gundulićevoj 5**
bez obaveze na kupnju.

ZVONIMIR PATAČIĆ

Izložba: Gundulić ul. 5 -- ZAGREB -- Proizvod: Savska c. 158

Telefon 97-69

Ne zaboravite, da posjetite
najpopularniji lokal Zagreba

Restauraciju i Kavanu

„SANGHAI“

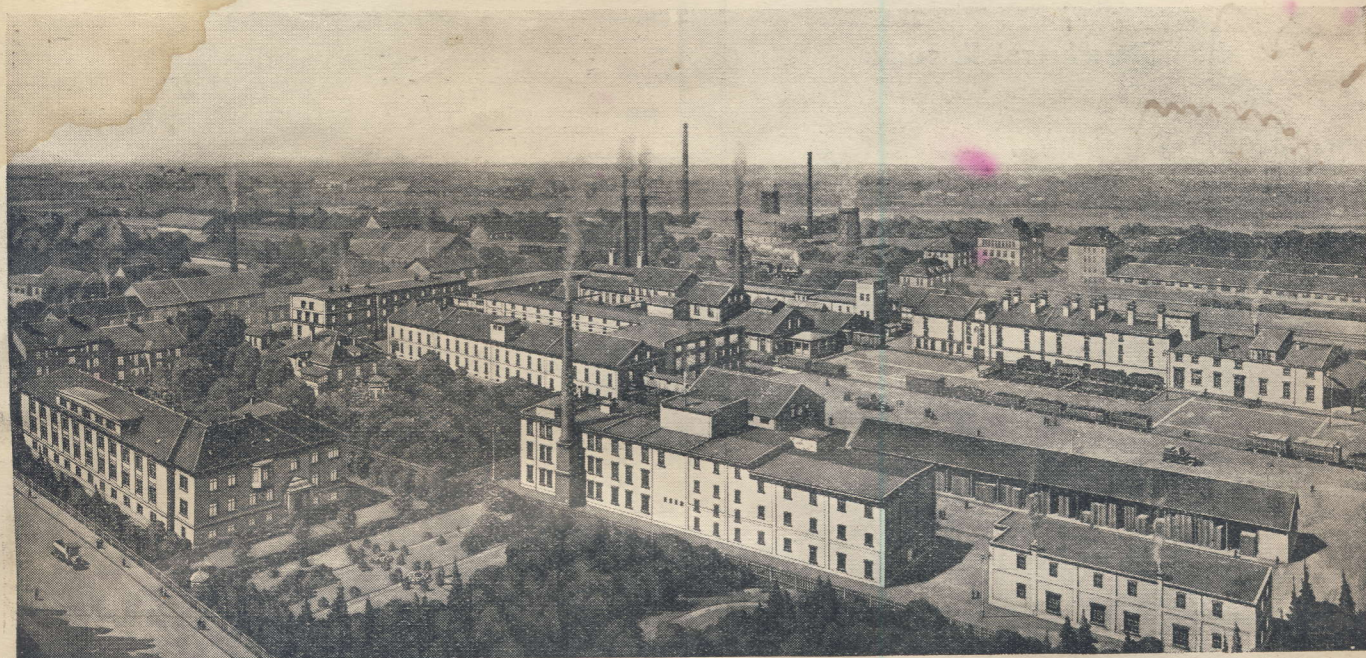
gdje ćete se najbolje zabaviti
uz najbolju glazbu u Zagrebu
i najbolja jela i pića.

Vlasnik

M. Memišević

Kurelčeva ul. 5

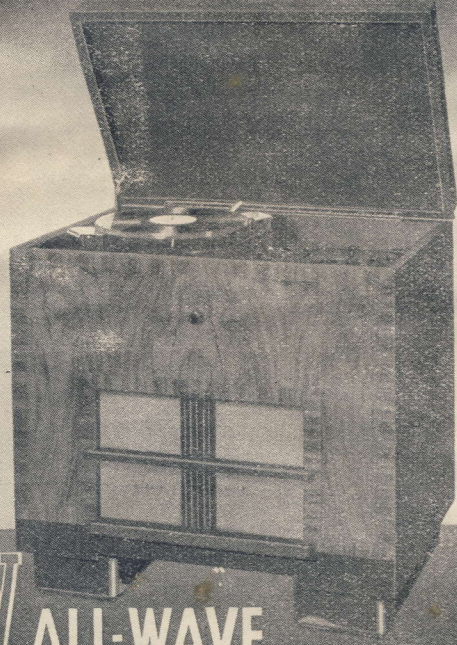
NA PRELAZU IZ STAROG U NOVI ZAGREB

TVORNICA HINKA FRANCKA SINOVI D. D. U ZAGREBU

Osnovana godine 1893, dakle još u „dobrim starim vremenima“, stekla je ova tvornica naskoro veliki ugled i postala zatočnikom današnjeg napretka grada. Bez zdravlja nema napretka, to je tvornica imala uvijek na umu. Omogućivši svakom domu hranljivu, ukusnu i jeftinu bijelu kavu, i tako najmanje jedan besprikoran obrok dnevno, ona je s prehranbenog gledišta stvorila solidnu osnovu za razvoj grada Zagreba.

“HIS MASTER’S VOICE”

NEW ALL-WAVE RADIOGRAM
MADE IN ENGLAND

Najslavniji umjetnici svijeta

snimljeni su na gramofonskim pločama

HIS MASTER’S VOICE i COLUMBIA

Tražite prospekte u svim stručnim trgovinama, kao i kod glavnog skladišta za Jugoslaviju:

M. MAJSTOROVIĆ

ZASTUPNIK

THE GRAMOPHONE Co. LIMITED

Zagreb, Amruševa ulica 5

Telefon 95-48

CJENICI BESPLATNO

MODNI MAGAZIN
ZAGREB - 1960

